

DEVELOPING TENDENCIES OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS

Sofiko Dzhvarsheishvili

Affiliate Assistant at the Alterbridge - International University of Management & Communication.

PhD student at the faculty of economics and business at Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

E-mail: Sofiko.dzhvarsheishvili@tsu.ge

DOI suffix: 10.36962/NEC62-6303-04202141

ABSTRACT

The formation process of foreign direct investment theories began in the second half of the twentieth century, it was period that the importance of foreign direct investment (FDI) in international capital movement increased, and this period was characterized by the rapid growth of multinational enterprises, which, in turn, is a major source of FDI. Scientific and technological progress has become the basis for decisions of transnational companies to invest capital in to different parts of the world and to coordinate and control its many branches from one country. During this period scientists actively began to develop theories and mathematical models of foreign direct investments, which meant studying the genesis of FDI, as well as analyzing their impact on the economy of both the host and the issuer countries. The analysis of foreign direct investment theories is closely related to the study of the activities of multinational corporations. Among them are some paradigms containing interesting discoveries that view the foreign direct investment as a contributing factor for the economic growth of the host country and its industrial development. In this article, the author consider the key theories and models of foreign direct investment:

1. The Product Life Cycle Theory, which is developed by Vernon; 2. Transnational companies and monopolistic computation theory, which is developed by Hymer; 3. Generalized theory of economic development, which is developed by Akamatsu; 4. The competitive advantage of nation's theory, which is developed by Porter; 5. The eclectic paradigm and country's investment development theory, which is developed by Dunning; 6. Differential model of capital distribution between countries by Leontiev.

The theories and models provide a basic range of motives of investors' behavior in the world market. It also makes it possible to analyze what impact foreign direct investment has on the economy of the recipient country and what forecast the recipient country's economy will have.

Keywords: *Globalization, Foreign Direct Investment, Economic Growth, Multinational Corporations, Analysis of Basic Theories and models.*

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ბანკითარების ტენდენციები

სოფიკო ჯვარშიშვილი

მართვისა და კომუნიკაციის საერთაშორისო
სასწავლო უნივერსიტეტი ალტერბრიჯის
აფილირებული ასისტენტი, ივ.ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი
ელ-ფოსტა: Sofiko.dzhvarsheishvili@tsu.ge

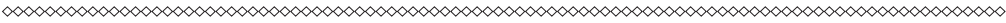
ანოტაცია

უცხოური ინვესტიციების თეორიების ჩამოყალიბების პროცესი დაიწყო მე-XX საუკუნის მეორე ნახევარში, ზუსტად ამ დროთა მონაკვეთში გაიზარდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელობა კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობაში, ეს ის პერიოდია, რომელიც ხასიათდება მულტინაციონალური საწარმოების სწრაფი ზრდით, რაც, თავის მხრივ, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ძირითადი წყაროა. სამეცნიერო ტექნოლოგიური პროგრესი გახდა იმის საფუძველი, რომ ტრანსნაციონალურმა კომპანიებმა გადაწყვიტეს თავისი წარმოების გარკვეული ნაწილი გაეტანათ მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეებში და ერთი ქვეყნიდან გაეწიათ თავისი მრავალი ფილიალების, როგორც კოორდინაცია, ასევე კონტროლი. ზუსტად აღნიშნულ პერიოდში მეცნიერებმა აქტიურად დაიწყეს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების თეორიების ასევე მოდელის შემუშავება, რაც გულისხმობდა მათი გენეზისის შესწავლას და ასევე მათი გავლენის გაანალიზებას, როგორც კაპიტალის მიმღები ასევე გამცემი ქვეყნის ეკონომიკაზე. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების თეორიების ანალიზი მჭიდროდ არის დაკავშირებული მულტინაციონალური კორპორაციების საქმიანობის შესწავლასთან. მათ შორის გარკვეული პარადიგმები შეიცავს საინტერესო აღმოჩენებს, რომელიც განიხილავს პირდაპირ უცხოური ინვესტიციებს, როგორც მიმღები ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის და ინდუსტრიული განვითარების ხელშემწყობ ფაქტორს. წინამდებარე სტატიაში ავტორის მიერ განხილულია ვ.ლეონტიევის მოდელი და ასევე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების საკვანძო თეორიები:

1. ვერნონის საქონლის საერთაშორისო წარმოების ციკლის თეორია;
2. ხაიმერის ტრანსეროვნული კომპანიები და მონოპოლური კონკურენციის თეორია;
3. აკამაცუს განზოგადებული ეკონომიკური განვითარების თეორია;
4. პორტერის ერის კონკურენტული უპირატესობის თეორია;
5. დანიშის ეკლექტიკური პარადიგმა და ქვეყნის ინვესტიციური განვითარების თეორია.

განხილული მოდელი და თეორიები გადმოგვცემს მსოფლიო ბაზარზე არსებული ინვესტორების ქცევის მოტივების ძირითად სპექტრს. ასევე, შესაძლებელს ხდის, რომ გავაანალიზოთ, თუ როგორი გავლენა აქვს პირდაპირ უცხოური ინვესტიციებს მიმღები ქვეყნის ეკონომიკაზე და თუ როგორი პროგნოზი შეიძლება ჰქონდეს რეციპიენტი ქვეყნის ეკონომიკას.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, ეკონომიკური ზრდა, მულტინაციონალური კორპორაციები, ძირითადი თეორიების და მოდელის ანალიზი.

შესავალი

გლობალიზაციის პროცესებმა და საერთაშორისო ურთიერთობების გაღრმავებამ, ხელი შეუწყო პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გააქტიურებას. მეცნიერებმა დაიწყეს გამოკვლევა იმისა თუ როგორი გავლენა აქვს პირდაპირ უცხოური ინვესტიციებს მიმღები ქვეყნის ეკონომიკაზე. არაერთ ემპირიულ კვლევებზე დაყრდნობით იყო განმტკიცებული მოსაზრება, რომ პირდაპირი უცხოური

ინვესტიციები, რომლებიც მიმართულია განვითარებად ქვეყნებში ხელს უწყობს მიმღები ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას და განვითარებას, ასევე არის საპირისპირო მოსაზრებებიც. წინამდებარე სტატიაში ავტორი წარმოგიდგენთ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების როგორც თეორიებს ასევე მათემატიკურ მოდელს, რაც, თავის მხრივ, მოგვცემს შესაძლებლობას, რომ ღრმად გავაანალიზოთ უცხოელი ინვესტორის ქცევის ძირითადი ეკონომიკური

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

მექანიზმები, როგორც მიკრო ასევე მაკროდონეზე.

1.საქონლის საერთაშორისო წარმოების ციკლი

ერთ-ერთი საბაზისო პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების თეორია არის ვერნონის „საქონლის საერთაშორისო წარმოების ციკლის“ თეორია, რომელიც შეიქმნა 1966 წელს. [10] მან ეს თეორია განავითარა საქონლის საციცოცხლო ციკლის მრუდის საფუძველზე. საქონლის საერთაშორისო წარმოების ციკლის თეორია გვიჩვენებს დინამიკურ ურთიერთობას საერთაშორისო ვაჭრობასა და უცხოურ ინვესტიციებს შორის, გვიხსნის ქვეყნებს შორის საქონლის ურთიერთგაცვლის პროცესს და იმ მიზეზებს, რის საფუძველზეც ხდება ქვეყნებს შორის დარგობრივი გადაადგილება. თეორიაში, ნაჩვენებია თუ როგორ გადაწყვეტილებას იღებს აშშ-ს კორპორაციები იმისათვის, რომ განათავსონ თავისი პროდუქციის წარმოება საზღვარგარეთ. აღნიშნული თეორია ხსნის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დინამიკის მოტივაციას, განმარტავს საქონლის ქვეყნებს შორის გაცვლას და ადგენს მთელი მრეწველობის გადაადგილების მიზეზებს.

უცხოეთში ახალი წარმოების გახსნასთან ერთად უცხოური კომპანიები ხშირად აბანდებენ თანხებს უკვე არსებულ წარმოებაში, რაც თავისმხრივ კომპანიას აძლევს საშუალებას, რომ გამოიყენოს უკვე არსებული საქონლის გასაღების ბაზრები.

ვერნონი თავის თეორიაში ამტკიცებს, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განხორციელება მნიშვნელოვანია მხოლოდ იმ ფირმებისათვის, რომლებიც აწარმოებენ ინოვაციურ პროდუქტს მხოლოდ სასიცოცხლო ციკლის გარკვეულ ეტაპებზე, როგორც არის სიმნიფე და ვარდნა. პროდუქტის გაცნობა - ეს ის სტადიაა, რომელიც ვითარდება ქვეყნის შიდა ბაზარზე ანუ ხდება პროდუქტის შესვლა შიდა ბაზარზე და მომხმარებლის მიერ მისი გაცნობა. როდესაც ახალი სახის პროდუქტი იქმნება, ყალიბდება რიგი პრობლემები, რომელიც დამოკიდებულია წარმოების ტექნოლოგიაზე, მოთხოვნის ელასტიურობაზე და ა.შ. აღნიშნულ სიტუაციაში ფირმა - მწარმოებელი უპირატესობას ანიჭებს წარმოებაზე კონტროლის განევას თავიანთ ტრადიციულ შიდა ბაზარზე და ახლოს ყოფნას უშუალოდ მის მომხმარებელთან. ციკლის ამ ეტაპზე კომპანია ამჯობინებს, რომ არ გაიტანოს მზა პროდუქტი საზღვარგარეთ. თუმცა, როდესაც პროდუქტის წარმოება აღწევს ზრდის და სიმნიფის

ეტაპს, მზარდი კონკურენციის თავიდან აცილების და ბაზარზე გაფართოების მიზნით, კომპანიას შეუძლია

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განხორციელება, რაც იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნულ ეტაპზე, კომპანია არის პროდუქტის ექსპორტიორი ხოლო ქვეყნები - რეციპიენტები იმპორტიორები. ბოლო სტადიაზე, როცა წარმოება მცირდება ხდება საქონლის სანარმოო ციკლის სრული სტანდარტიზაცია. სასიცოცხლო ციკლის ბოლო ფაზაზე ფირმა-ინვესტორის საბაზისო ქვეყანა ხდება საქონლის იმპორტიორი, ხოლო ქვეყანა-რეციპიენტი-ექსპორტიორი. ვერნონის თეორიის გაანალიზების საფუძველზე უნდა აღინიშნოს, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის განხორციელება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როდესაც ქვეყნის შიდა ბაზარზე იზრდება კონკურენცია, როგორც აღნიშნეთ ეს საქონლის სასიცოცხლო ციკლის მეორე ან მესამე ფაზაში ხდება, ამ პირობებში კომპანიას უხდება კონკურენტებთან ბრძოლა, რაც მათი დასუსტების ერთგვარი საფუძველია, აღნიშნული პროცესის თავიდან არიდება შესაძლებელია, როდესაც კომპანია ახალ ბაზარს ითვისებს.

2.ტრანსპაროვნული კომპანიები და მონოპოლიური კონკურენცია

მეოცე საუკუნის 60-იან წლებში ხაიმერმა გაანალიზა ის მიზეზები, რის საფუძველზეც ტრანსპაროვნული კომპანიები ახდენენ ინვესტირებას უცხოეთში. მან დაადგინა, რომ უცხოელი ინვესტორები ცდილობენ გამოიყენონ თავისი მონოპოლური ძალაუფლება არასრულყოფილ ბაზრებზე დამატებითი შემოსავლის მისაღებად, ასევე მან გამოავლინა, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია პირდაპირ კავშირშია პოლიტიკურ, სავალუტო და სხვა რისკებთან. ხაიმერის მიხედვით, ინვესტორი - მონოპოლისტი, რომლის მიზანია სასაქონლო ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება, ახორციელებს პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციას. [4] მისი მოსაზრებით იმისათვის, რომ ფირმამ განახორციელოს დაბანდება უცხოურ ბაზარზე, უნდა ჰქონდეს ადგილობრივ კომპანიებთან შედარებით უპირატესობები, როგორცაა: 1.სავაჭრო ნიშანი; 2. კომპანიის მართვის გამოცდილება; 3. მასშტაბურ წარმოებაზე დიდი ეკონომია; 4. ახალი ტექნოლოგიები;

ხაიმერი თვლიდა, რომ უცხოელმა ინვესტორებმა უნდა აითვისონ არასრულყოფილი ბაზრები და მოახდინონ ინვესტიცია საზღვარგარეთ, რაც,

თავის მხრივ, უფრო მეტ რისკებთან და ხარჯებთან არის დაკავშირებული ვიდრე იგივე ინვესტიციის განხორციელება თავიანთ ქვეყანაში.

კინდლბერგერმა 1969 წელს გააფართოვა ეს კონცეფცია, თავის ნაშრომებში ის იკვლევდა ტრანსეროვნული კომპანიების შინაგან ბუნებას და მიზეზებს, რომელიც ფირმებს საშუალებას აძლევდა განეხორციელებინათ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები. მან გამოყო ტრანსეროვნული კომპანიების უპირატესობის ოთხი ძირითადი მიზეზი [6]:

1. სასაქონლო პოლიტიკასთან დაკავშირებული უპირატესობა: მარკეტინგის ტექნოლოგია, იმიჯი და საქონლის დიფერენციაცია;
2. წარმოების ფაქტორებთან დაკავშირებული უპირატესობა: წარმოების კონტროლი, საკუთარი ტექნოლოგიების არსებობა, კადრების კვალიფიკაციის დონე, ფინანსური რესურსების მოზიდვა;
3. უპირატესობა მასშტაბის ეკონომიის სფეროში;
4. სახელმწიფოს ჩაურევლობა კომპანიის საქმიანობაში.

თუმცა ეს უპირატესობები არ არის გადამწყვეტი ფაქტორი უცხოეთში წარმოების ორგანიზებისათვის. კომპანიას ასევე შეუძლია ჩაატაროს ექსპანსია საერთაშორისო ბაზარზე მზა პროდუქციის ექსპორტის სახით ან ლიცენზიის გაყიდვით საქონლის წარმოებაზე დამატებითი ხარჯების თავიდან აცილების მიზნით. ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც კომპანიის სიდიდე, ანუ პერსონალის რაოდენობა და კომპანიის მოგების მოცულობაა.

3. განზოგადებული ეკონომიკური განვითარების თეორია

ამ ასპექტით აკამაცუმ გამოყო სამი დარგობრივი განვითარების ფაზა:

1. დარგი ვერ აკმაყოფილებს ადგილობრივ მოთხოვნებს და შედეგად კომპანიები იწყებენ უცხოური პროდუქციის იმპორტირებას, რაც თავის მხრივ ზრდის იმპორტის მოცულობას;
2. უცხოური კომპანიები იწყებენ მიმღებ ქვეყანაში თავისი პროდუქციის წარმოებას, იზრდება წარმოების მოცულობა და ამავე დროს მცირდება იმპორტი;
3. წარმოების მოცულობა მეტია, ვიდრე ქვეყნის მოთხოვნილება, შესაბამისად უცხოური კომპანიები იწყებენ ჭარბი წარმოებული პროდუქციის ექსპორტირებას სხვა ქვეყნებში. [7]

აკამაცუმ თეორიის საფუძველზე კოჟიმამ გამოყო პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის ორი სა-

ხეობა: პროსავაჭრო და ანტისავაჭრო. პროსავაჭრო - ის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციაა, რომელიც გადაადგილდება ერთი შიგა არაპერსპექტიული დარგიდან მეორე უცხოურ დარგში, რომელსაც აქვს კარგი კონკურენტული უპირატესობები; ანტისავაჭრო პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია მიმართულია უცხოურ დარგებში, რომელთაც არ აქვთ არანაირი უპირატესობები და აქვთ მხოლოდ ის მიზანი, რომ ჩაანაცვლოს იმპორტი. [8]

შემდგომ აღნიშნული თეორია განავითარა თ.ოზავამ, იგი ამტკიცებდა, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიცია განვითარებად ქვეყნებში აძლიერებს ეკონომიკურ პროგრესს. ასეთ ქვეყნებს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების საფუძველზე შეუძლიათ განავითარონ თავიანთი წარმოება ახალი ტექნოლოგიების დახმარებით, დროის ეკონომიის მეშვეობით გააძლიერონ ეკონომიკური ზრდა, რაც აუცილებელი პირობაა კონკურენტუნარიანი სექტორის ჩამოყალიბებისათვის. [5]

4. ერის კონკურენტული უპირატესობები

პორტერი თავის ნაშრომში "ერის კონკურენტული უპირატესობა" (1990) გამოყოფს ოთხ ფაქტორს, რაც განსაზღვრავს ტრანსეროვნული კომპანიების კონკურენტულ უპირატესობებს [9]:

1. კორპორატიული სტრატეგია, სტრუქტურა და კონკურენცია;
- პორტერი ხაზს უსვამს კომპანიის მართვის სტრატეგიის უპირატესობებს. იგი თვლის, რომ კონკურენტუნარიანობა დამოკიდებულია სტრატეგიის ნაციონალურ თავისებურებებზე, ე.ი. ქვეყნის იმ პირობებზე, რომლებიც განსაზღვრავენ ფირმის მართვის თავისებურებას და კონკურენტული ბრძოლის ხასიათს.
2. ფაქტორების: ადამიანურის, ფიზიკურის, ცოდნის, კაპიტალის, ინფრასტრუქტურის და ა.შ. მდგომარეობა; იგი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო არ არის მემკვიდრე არამედ იგი ქმნის უფრო მნიშვნელოვან ფაქტორებს როგორცაა კვალიფიციური სამუშაო ძალა, სამეცნიერო ტექნიკური ბაზა, ინფრასტრუქტურა და შესაბამისად ამით შეუძლია, რომ დასძლიოს არახელსაყრელი გეოგრაფიული პირობები;
3. მოთხოვნის შემადგენელი ნაწილი, როგორცაა: ქვეყანაში მოთხოვნის მოცულობა, მისი ზრდის ტემპი, მომხმარებლების დახასიათება; პორტერი აღნიშნავს, რომ ქვეყანა ღებულობს კონკურენტულ უპირატესობებს იმ მრეწველობებში სადაც შიდა ბაზარზე უზრუნველყოფილია კომპანიებისათვის

მომხმარებელზე შედარებით ნაადრევი და ნათელი წარმოდგენა.

4. მეოთხე კონკურენტული უპირატესობის სახით პორტერმა გამოყო დარგობრივი მრავალფეროვნება.

პორტერი მუშაობდა შემდეგ საკითხებზე როგორცაა ქვეყნების და რეგიონების კონკურენტუნარიანობა. მისი მოსაზრებით მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციას უწევს არა ქვეყნები არამედ ფირმები. იგი თვლიდა, რომ თუ არსებობს კონკურენტული კომპანიები, მაშინ ისინი ქმნიან კონკურენტუნარიან დარგებს, და ისინი თავის მხრივ ხელს უწყობენ სახელმწიფოს კონკურენტუნარიანობას მსოფლიო ბაზარზე. პორტერის თეორიის მიხედვით ეროვნული კეთილდღეობა არ არის მემკვიდრეობითი, ის შრომის შედეგად იქმნება, იგი ამბობს, რომ შრომის მწარმოებლურობის გაზრდის მიზნით აუცილებელია ინოვაციების მუდმივი პროცესი და მათი საწარმოებში დანერგვა.

აღნიშნულ დეტერმინანტებზე პორტერის მოსაზრებით გავლენას ახდენს ორი დამოუკიდებელი ძალა, როგორცაა: „მთავრობა“ და „შემთხვევა“. მთავრობა თამაშობს აქტიურ როლს იმისათვის, რომ შექმნას კონკურენტული უპირატესობები, ხოლო შემთხვევა (გარე შოკები) განსაზღვრავს მოულოდნელ ცვლილებებს მსოფლიო ბაზარზე, როგორცაა მოთხოვნის ცვლილება, ომი, ბუნებრივი კატასტროფები.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განხორციელება შესაძლებელია მაშინ როდესაც ქვეყანის წარმოებებში მიღწეულია კონკურენტული უპირატესობები.

5. ელექტიკური პარადიგმა

დანიგმა ჩამოაყალიბა ეკონომიკური განვითარების კონცეფცია, რომლის შემადგენელი ნაწილი ელექტიკური პარადიგმაა.[1] ეს თეორია გვიხსნის კომპანიის ინვესტიციური მოქმედების სახეობებს და მოდელს. ამ პარადიგმის საფუძველზე დროის ყველა მომენტში უცხოური აქტივების მოცულობა, რომელსაც აკონტროლებს მრავალეროვნული კომპანია, განისაზღვრება სამი ობიექტური მიზეზით, ანუ უპირატესობით [2]:

1. საკუთრების ფლობის უპირატესობა: ეს არის უცხოელი ინვესტორებისთვის საკუთრების ფლობის სპეციფიკური უპირატესობის სისტემა ნაციონალურ ოპერატორებთან მიმართებით, რომლებიც ძირითადი კონკურენტებია;

2. ადგილმდებარეობის უპირატესობები: ად-

გილობრივი ფაქტორების წარმოების და გასაღების ბაზრის სისტემა და სპეციფიკური პირობები, რომლებსაც სთავაზობენ ცალკეული ქვეყნები უცხოელ ინვესტორებს, მაგალითად, ბაზრის დაცვის კონიუქტურა და კონტროლის სხვა მრავალი შესაძლებლობა;

3. ინტერნალიზაციის უპირატესობები, რაც ნიშნავს კერძო უპირატესობების კონტროლს. ამ უპირატესობების ანალიზის საფუძველზე დანიგმა დაასკვნა, ის, რომ კომპანიისთვის უცხოეთში ინვესტირების სტიმულია საკუთრების ფლობის უპირატესობა, მაგრამ ინვესტორისთვის კონკრეტული ქვეყნის ასარჩევად პირდაპირი ინვესტირებისთვის მნიშვნელოვანია ადგილმდებარეობის უპირატესობები;

6. ქვეყნის ინვესტიციური განვითარების თეორია

აღნიშნული თეორია ჩამოაყალიბა დანიგმა 1979 წელს და გამომდინარეობს იმ მოსაზრებიდან, რომ ქვეყნის გადამწყვეტილება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის განხორციელების თაობაზე განისაზღვრება მისი ეკონომიკური განვითარების დონით.[3] ქვეყნები თავის განვითარებაში გადიან ხუთ ფაზას. ვიდრე ყველა ფაზას განვიხილავდეთ, საჭიროა განვმარტოთ ტერმინი - „ინვესტიციის ნეტო ექსპორტი“, რომელიც გვიჩვენებს „ქვეყნიდან გასული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის მოცულობასა“ და „ქვეყანაში შემოსული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციის მოცულობას“ შორის სხვაობას. როცა „ინვესტიციის ნეტო ექსპორტი“ დადებითია, ეს ნიშნავს, რომ მოცემული ქვეყანა საზღვარგარეთ უფრო მეტ კაპიტალს აბანდებს, ვიდრე თვითონ იზიდავს. როცა უარყოფითია - ნიშნავს, რომ ქვეყანა არის „ინვესტიციის ნეტო იმპორტიორი“.

განვითარების პირველ ფაზაში ქვეყანა იწყებს ინვესტიციების იმპორტირებას იმ რაოდენობით, რა რაოდენობაც მას ხელს შეუწყობს გააფართოვოს წარმოება. იმპორტი მთავრდება მეორე ფაზის დასასრულს. დანიგმა განსაზღვრა, რომ ნეტო-იმპორტიორი ქვეყნები არიან ისინი, რომელთაც აქვთ მაღალი წილი მომპოვებელ დარგებში, რომლებიც მუშაობენ ძველ ტექნოლოგიებზე და რომლის წარმოებაც თავის მხრივ შრომატევადია. ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად, ჩნდება თავისუფალი ფინანსური რესურსი და ფართოვდება წარმოება, კომპანიები იწყებენ კაპიტალის ექსპორტს, რასაც მესამე ფაზა ქვია. ქვეყანა მეოთხე

ფაზაში ყალიბდება, როგორც ნეტო-ექსპორტიორი, მეხუთე ფაზიდან ქვეყანაში კაპიტალის იმპორტირება უფრო მეტია ვიდრე ექსპორტირება.

7. ქვეყნის შორის კაპიტალის გადაანაწილების დიფერენციალური მოდელი (ვ. ლეონტიევის მოდელი)

ლეონტიევის მოდელის მიხედვით [11] გამოვლენილია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დადებითი ზეგავლენა ქვეყნის ეკონომიკის გრძელვადიან განვითარებაზე. აღნიშნული მოდელი განიხილავს ქვეყნების ორ ჯგუფს: განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებს, რომლებს შორისაც კავშირი დამყარებულია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მეშვეობით. ლეონტიევის მოდელში აღსანიშნავია, ის რომ ინვესტორ ქვეყნებს მიეკუთვნება განვითარებული ქვეყნები, ხოლო რეციპიენტ ქვეყნებს განვითარებადი. მოდელი დამყარებულია ორ მარტივ პრინციპზე: 1. მულტიპლიკატორის პრინციპზე, რომელიც შემდეგი განტოლებით არის წარმოდგენილი $I(t)=sY(t)$, სადაც Y არის მთლიანი წარმოება (განვითარებული ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქტი), I - ინვესტიციების მოცულობა, s - არის ინვესტირების ნორმა, ინვესტიციების მულტიპლიკატორი. 2. აქსელერატორის პრინციპი, რომელიც შემდეგი განტოლებით არის წარმოდგენილი $Y(t) = I(t)/b$, სადაც b არის ინვესტიციების აქსელერატორი ან კაპიტალის მოცულობის ზრდის კოეფიციენტი. მულტიპლიკატორის და აქსელერატორის პრინციპის კომბინირება გვაძლევს საშუალებას მივიღოთ საბოლოოდ დიფერენციალური განტოლება, რომელიც განვითარებულ ქვეყნებში აღწერს გამოშვების დინამიკას, რომელის შემდეგი განტოლებით არის გამოსახული: $\dot{Y}(t) - (s/b)Y(t)=0$ (1) აღნიშნული განტოლების ამოხსნად ითვლება ექსპონენციალური ზრდის ფუნქცია: $Y(t) = Y(0)e^{(s^*/b^*)t}$ (2). კაპიტალის მოცულობა, რომელიც განვითარებული ქვეყნებიდან მიედინება განვითარებად ქვეყნებში, არის მუდმივი და აღნიშნულია h რაც ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის გარკვეულ ნაწილს შეადგენს, რომელიც კაპიტალის ექსპორტირებას განიცდის. ამ შემთხვევაში დაბანდებული კაპიტალის $H(t)$ მოცულობა ტოლია: $H(t) = hYe^{(s^*/b^*)t}$ (3) განვითარებადი ქვეყნების ჯგუფისათვის წარმოდგენილია ასევე ანალოგიური დამოკიდებულება: 1. მულტიპლიკატორის მოდიფიცირებული პრინციპი, რომელიც შემდეგი განტოლებით არის წარმოდგენილი $I^*(t) = s^*Y^*(t)+hY(0)e^{(s/b)t}$, სადაც ვარსკვლავით აღნიშნულია განვითარებადი ქვეყ-

ნებისათვის ანალოგიური პარამეტრები და ცვლადები, აღნიშნულ შემთხვევაში განვითარებადი ქვეყნების ინვესტიციები შესდგება: შიდა და გარე ინვესტიციებისაგან, გარე ინვესტიციები კი, თავისმხრივ, განვითარებული ქვეყნებიდან მოედინება. 2. აქსელერატორის პრინციპი, რომელიც შემდეგი განტოლებით არის წარმოდგენილი $Y^*(t) = I^*(t)/b^*$. ამ ორი პრინციპის კომბინაციის შედეგად მივიღებთ დიფერენციალურ განტოლებას, რომელიც აღწერს განვითარებად ქვეყნებში გამოშვების დინამიკას: $Y^*(t) - (s^*/b^*)Y^*(t) - (h/b^*)Y(0)e^{(s^*/b^*)t} = 0$ (4) როდესაც $s^*/b^* \neq s/b$, მაშინ მივიღებთ განტოლებას:

$$Y^*(t) = [Y^*(0) - H(0)/b^*(s/b - s^*/b^*)] e^{(s^*/b^*)t} + [H(0)/b^*(s/b - s^*/b^*)] e^{(s/b)t}$$
 (5)

აღნიშნულიდან გამომდინარე, განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური ზრდა პირდაპირ არის დაკავშირებული განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის ტემპებზე და საწყის კაპიტალზე, რომელსაც განვითარებული ქვეყნები აბანდებენ განვითარებად ქვეყნებში ანუ ახორციელებენ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციას.

დასკვნა

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების თეორიების და მოდელის შესწავლა ძალზედ მნიშვნელოვანია მსოფლიოს ეკონომიკისათვის. საერთაშორისო ინვესტიციების გადაანაწილების პროცესში ჩართულია თითქმის მსოფლიოს ყველა ქვეყანა. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემოდინება დადებით გავლენას ახდენს მიმღები ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მიმღებ სახელმწიფოს აქვს ძლიერი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც მიზანმიმართულია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ხელშეწყობაზე. იმ ქვეყნებში სადაც სახელმწიფოს არ აქვს მიზანმიმართული ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკა, უცხოური ინვესტიციების დაბანდება არ ითვალისწინებს ქვეყანა-რეციპიენტის სტაბილურ ზრდას, რაც ხშირად იწვევს დისბალანსს ქვეყნის რეგიონალური განვითარებაში, რასაც, თავისმხრივ, მოყვება მიმღებ ქვეყანაში სოციალური დაძაბულობა. ამდენად, მზარდი კონკურენციის პირობებში მაღალტექნოლოგიური ინვესტიციების მოზიდვისათვის ისარგებლებენ მხოლოდ ის ქვეყნები, რომლებიც განიხილავენ პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს, როგორც ერთ-ერთი მიმღები ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტულ ფაქტორს. განხილული თეორიები და მოდელი გვიხსნის საერთაშორისო კაპიტალის გადაადგილების მოტივებს, რომლების

ძირითადი ამოცანაა, რომ დადგინდეს მიზეზები თუ რის საფუძველზე ფირმა იღებს გადაწყვეტილებას, რომ გააფართოვოს თავისი ბიზნესი და გაიტანოს იგი საზღვარგარეთ, და თუ როგორი გავლენა აქვს პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციას მიმღები ქვეყნის განვითარებაზე. მრავალი მოსაზრებების მიუხედავად წარმოდგენილი მეცნიერები ერთსულოვნები არიან იმაში, რომ უცხოელი ინვესტორი აბანდებს თავის კაპიტალს საზღვარგარეთ იმისათვის, რომ ორგანიზაციას შესძინოს უკეთესი პირობები, შეძლებისდაგვარად შეამციროს საწარმოო ხარჯები,

გააუმჯობესოს საწარმოს ადგილმდებარეობა, რაც თავის მხრივ აძლევს ორგანიზაციას ახალი ბაზრების ათვისების საშუალებას და ხდის კონკურენტუნარიანს საერთაშორისო მასშტაბით. ყველა ემპირიული გამოკვლევის შედეგი გვიჩვენებს, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისათვის საერთო ერთიანი თეორიული ახსნა არ არსებობს, რადგანაც თითოეულ მეცნიერს აქვს თავისი ინდივიდუალური მიდგომა და თავისი სპეციფიკური თეორიული ანალიზი პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან დაკავშირებით.

REFERENCES:

1. Dunning J., Trade, location of Economic Activity and the MNE: Search for an Eclectic Approach// "The International Location of Economic Activities", London 1977, pp. 395-418.
2. Dunning J. Explaining changing Patterns of International Production: In Defense of the Eclectic Theory// Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Nov.1979, vol.41.
3. Dunning J. The Product Cycle Hypothesis in a new international Environment//Oxford Bulletin of Economics and Statistics, November 1979, vol.41.
4. Hymer S., The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment// Cambridge: MIT Press, PhD dissertation, 1960, Massachusetts Institute of Technology.
5. Kasahara S. The Asian Developmental State and the Flying Geese Paradigm. November 2013 36 p. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/osgdp20133_en.pdf (accessed 1.05.2016)
6. Kindleberger C. , Restrictions on Direct Investment in Host Countries//Discussion Paper for the University of Chicago Workshop on International Business, March 1969.
7. Kojima K., A Macroeconomic Approach to Foreign Direct Investment// Hitotsubashi Journal of Economics, June 1973, vol.14.
8. Kojima K., International Trade and Foreign Investment: Substitutes of Complements// Hitotsubashi Journal of Economics, June 1975 vol.16.
9. Porter M., The Competitive Advantage of Nations// London 1990
10. Vernon R., International Investment and International Trade in the Product Cycle//Quarterly Journal of Economics, May 1966, Vol.80;
11. Леонтьев В. Темпы долговременного экономического роста и перевод капитала из развитых в развивающиеся страны (в кн.: "Леонтьев В. Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика". М.: Политиздат. 1990),